

1995-02-28

PALMSTRÖM, nobil 867

Pesten kom till Stockholm från Baltikum i juli 1657 och varade till och med september. Kungafamiljen och rådet lämnade staden. (Svår pest också 1710).

Karl X:s begravning ägde rum i november 1660 i Stockholm.

Karl XI var dålig i skolan, men hade mycket gott praktiskt sinne.

1660 frågar biskopen i Strängnäs - Erik Emporagrius - hur utbildningen har bedrivits. 1665 ifrågasattes om kungen överhuvudtaget kunde skriva och läsa.

Erik Emporagrius, i gunst hos drottning Kristina, Karl X och Karl XI. Han betecknas som kyrkofurste, lärofader och mycket stridbar. Han blir släkt med Johan Palmström, när Johan gifter sig för andra gången med Kristina Emporagria.

1672 genomföres en stor militärövning på Ladugårdslandet i Stockholm och det är nog den stora vändpunkten i Karl XI:s liv.

I början på 1670-talet motsätter sig förmyndarregeringen att Karl XI tager över makten. Förmyndarna tillhör till stor del högadeln.

Med hjälp av lågadeln och andra genomföres reduktionen av högadelns gods. Reduktionen kan sägas ha påbörjats 1655.

Den 18 dec 1672 förklaras Karl XI myndig av riksdagen.

Förmyndarregeringen sitter fortfarande kvar, men manövreras gradvis bort av kungen.

Kungens Eriksgata inleds sommaren 1673 med ett krigsspel - ett sjöslag på Mälaren.

Under sin "journalistresa" till Sverige 1674 lämnar Lourenzo Magalotti en karaktäristik av Karl XI: Han fäktar och rider bra - är intresserad av kriget, av jakt och skämt.

Efter en militärmanöver vid Arboga 1674 ser Magalotti Karl XI som en fullödigg fältherre. Karl XI är en varmt kristen troende -

detta anser Alf Åberg vara en av orsakerna till de många dödsdomarna under häxprocesserna.

Stor politisk turbulens råder 1675 - Danmark förklarar Sverige krig.

Svåra höststormar skadar flottan - master och artilleri förstörs.

Riksamiralen Stenbock avsättes. Sveriges starke man är kungen (19 år) och Johan Gyllenstierna. 1676 pressas flottan och armén hårt av de danska och holländska trupperna.

Slaget vid Lund 4/5 dec 1676 blev en definitiv vändpunkt för Sverige och Karl XI, där den svenska armén fick slå ur underläge och genom en fanatisk insats av Karl XI vann Sveriges kanske viktigaste seger genom tiderna.

Mellan 1675 och 1680 sammankallades bara en riksdag - nämligen 1678 i Halmstad. Gustav Palmström var tillsagd att närvara.

Karl XI besökte Husaby kyrka tillsammans med Rutger von Ascheberg sommaren 1691.

1670- och 1680-talet karaktäriseras av konflikten mellan högadel och lågadel. Mot högadeln stod också kungen och de ofrälse.

1686 års kyrkolag bygger ursprungligen på ett förslag från prästerståndet vid 1682 års riksdag.

I september 1686 godkände kungen lagen utan riksdagens hörande.

1684 hade ärkebiskopen Svebelius och biskop Spegel utarbetat en katekes. Alla församlingsbor skulle kunna läsa denna.

Alf Åberg anser att detta var grunden för en enastående folkundervisning - början till en allmän folkskola?

7 maj 1697 brann Stockholms slott - Tre Kronor - många arkiv brann.

1695 och 1696 var svår missväxt i Sverige, Finland och Baltikum. Som en följd av detta följde sjukdomar. Vintern 1696/97 var det oerhört många dödsfall.

Johan Lange/Palmström anklagar Lorentz Creutz för att vara en skrivbordsamiral utan praktisk marin erfarenhet.

Lorentz Creutz säger upp sig.

Övertalas av Karl XI att stanna kvar.

Creutz dör 1676 när skeppet Kronan flyger i luften.

Kils häradsrätt A:I a:4, s 297. Oktobertinget 1687.

Enfalt Hoor

Welb:ne Hr Johan Palmström på Holerudh kundhe intet skähligen förneka dhen skuldh konan Marit Jönsdr i Högberg honom giör, om Lägersmåhl medh sigh på Nohlsjö i Neder Ullerödhs Sochen, Welb. Hr Gustaf Palmströms gård, dher hon tiente förledet åhr om Brittemessetijd; hwaraf hon födt Oächta barn, uthan sådant hendt i dryckzmåhl om så skiedt. Men föregaf henne kommet 3 Wekor föruth, och hadhe Hämbzmåhl på andra det hon benedkadhe. Detta öf:r lade Rätten och Welb:ne Hr Johan Palmström intet kan eller will sigh i detta endskylla, efter han i dryckzmåhl Kifwitz medh henne, som han mins uthi drängestugun, dher gierningen skedde, således heller will plichta ähn giöra sigh frij. Altså sakfelles han Hr Johan Palmström för nu andra reesan begånget enfalt hoor till 160 mark sölfr mynt och konan Marit Jönsdotter i Högbergh till 40 mark Sölfr Mynt hon sleet herföre Rijs efter hon intet ägdhe böta medh, och gifwer han henne till barneföde 6 Rdr. I öfrigt Remitteras bådhå till andeligh Rätt om Kiörkioplichten.

Kommentar:

Holerudh eller Katrineberg var ett säteri i Nedre Ullerud, vilket såldes av de Blanckenfjellska arvingarna 1721 till Christian von Nackreij (död 1722) för 6000 daler smt.

Maria Catharina von Nackreij gift med Magnus Roos af Hjelmsäter, som köpte Hjelmsäter från släkten 1725.

Brittmessetijd = 7 oktober

i drycksmåhl = i fyllan

Barnet som föddes döptes den 3 juli 1687 till Elin.

Det var andra gången som Johan Palmström dömdes för "enfalt hoor".

Johan Palmström (1648-1705), nobil 867, gift med Anna Maria Blanckenfjell (?-20 dec. 1716) 9 januari 1681 på Hållerud.
Anna Maria lämnade Hållerud i arv till systemen Catharina.
Gustaf Janson Palmström (1656-1710) var bror till Johan.
Gustaf gift ca 1678 med Margareta Blanckenfjell (död på Essgårdet i Husaby socken 1723, begravd 15 december detta år)-syster till Anna Maria (=Annicka) och Catharina.
Den tredje systemen Catharina Blanckenfjell (1648-1723) var gift med Jon Sturck (?-1714). Catharina dog på Hållerud 19 juni 1723 i en ålder av 74 år, 12 veckor och 3 dagar. Om man litar på denna uppgift, så var Catharina född den 24 mars 1648.
De blanckenfjellska syskonen voro fem (enligt Elgenstierna):

Magnus (1 maj 1648-11 maj 1690), g m Catharina Hård af Thorestorp

Anna Maria(?-20 dec 1716, begravd 17 februari 1717) g m Johan Palmström

Catharina (1649-19 juni 1723, begravd 15 september d å g m Jonas Stårck.

Beata (1651- 10 april 1699, begravd s å 13 oktober) g m I Johan Hård af Segerstad

II Jacob Udd, adlad Mannerstierna, nr 1197.

Margareta (död 1723, begravd s å 15 december) g m Gustaf Palmström.

Skulle dessa födelseuppgifter stämma, med dödbokens, så skulle Magnus och Catharina kunna vara tvillingar. Plats för tvekan!

Lars Torstensson Blanckenfjell gift 18 februari 1645 med Christina Roos af Hjelmsäter (död 1657). Han var född 1618 och dog 22 september 1656 på Silboholm, Sils socken, och begravdes 7 nov samma år. Lars Blanckenfjell köpte Silboholm den 29 november 1645. Gården ägdes av sonen Magnus som sätesgård 1685. Kronan inlöste godset 1691 och gjordes till militieboställe (majorsboställe) inom indelningsverket.

* * *

Elins mor - Marit Jönsdr var från Högberg. Hennes släkt var inte utan inflytande.

Högberg ligger omkring 10 km nordost om Nedre Ulleruds kyrka, med sjöarna Lusten och Västra Örten däremellan.

Nedre Ullerud ligger i dagens Deje, ca 25 km norr om Karlstad.

Litteratur:

Elgenstierna

Stårckska Släktboken, del ett av Johan Stårck.

Utgiven i Göteborg 1963., tryckt i Uppsala 1964.